

Studenten - Soldaten

DE "LEIJENAARS" TIJDENS DE BELGISCHE OPSTAND 1831

*"Ich bin Student gewesen,
Nun heiss' ich Leutenant;
Fahr' wohl gelehrtes Wesen,
Ade, du Büchertand!"*

Zo zong Max von Schenkendorf (1783-1817) in zijn "Studenten-Kriegslied" in het voorjaar van 1813, ten tijde van de "Nationale Erhebung", het begin van de algemene volksofstand in Pruisen tegen Napoleon.

Het was de tijd dat de hogescholen en universiteiten, ja zelfs de hoogste klassen van gymnasia en athenea leegstroomden, dat professoren en hoogleraren in plaats van colleges vlamme politieke redevoeringen hielden om aan te sporen tot vrijwillige dienstneming bij een van de vele vrijkorpsen, om op te trekken tegen de Franse dwingeland, dat soms hele hoorzalen leegstroomden om zich als één man aan te melden en dat laaiend enthousiasme en grenzeloze offervaardigheid moesten inspringen waar militaire geoefendheid en oorlogservaring wel eens te kort schoten.

Het was trouwens ook de tijd van de burgerzin en de particuliere bijdragen, die soms werkelijk in het vlees sneden, zoals de in die tijd óók geboren slagzin "Gold gab ich für Eisen" bewijst, de inscriptie in de ijzeren trouwringen die de duizenden ontvingen die hun gouden trouwringen (en vele andere sieraden) aan de staat afstonden om de bevrijdingsoorlog te helpen financieren, en van Ferdinande von Schmettau, de vijftienjarige majoorsofdochter die in datzelfde jaar te Breslau haar prachtige lange haar voor het goede doel ten offer bracht.

Het was de tijd van de heldhaftige meisjes zoals Johanna Stegen, die tijdens de bestorming van Lüneburg op 2 april 1813 onder hevig vijandelijk vuur in haar schort munitie aandroeg voor de Pommerse fuseliers die daaraan gebrek hadden, terwijl kogels haar kleding doorboorden en een schampschot langs de wang een haarlok meenam, of zelfs zoals Eleonore Prochaska, die zich, als jongeman verkleed, en onder de aangenomen naam August Renz, vrijwillig meldde en als tamboer in het gevecht aan de Góhrde op 16 September 1813 dodelijk werd getroffen; zij was pas 21 jaar oud.

Slechts twee jaar ouder was Theodor Körner, 1791-1813, die te Leipzig en Berlijn rechten studeerde alsmede geschiedenis en filosofie. Hij trad 19 Maart 1813 toe tot het beroemde vrijkorps van majoor Von Lütow, waar hij weldra luitenant werd. Zwaar gewond bij de laffe overval op de Lütowers bij Kitzen door de Württembergse generaal Normann tijdens een wapenstilstand, voegde hij zich terstond na zijn herstel weer bij zijn korps dat sedert 17 Augustus bijna dagelijks in voorpostengevechten was gewikkeld met de Fransen. Op 26 Augustus sneuvelde hij aan de weg tussen Schwerin en Gadebusch, door zijn moeder nog 30 jaar overleefd. Hij dichtte tal van meeslepnde liederen die zeer populair werden en de strijd lust niet weinig aanwakkerden ("Du Schwert an minder Linken", "Vater, ich rufe Dich",

"Die Wunde brennt" enz.) en die ten dele nog tot op de dag van vandaag in het Duitse volk zijn blijven voortleven.

Maar ook Nederland heeft zulk een tijd beleefd. Ook hier brak een laaiende geestdrift los, in alle lagen der bevolking maar met name ook op de universiteiten, toen na de eerste smadelijke mislukkingen de befaamde oproep des Konings kwam.

Trouw aan de Koning, Vaderlandsliefde en vrijwillige wapendienst waren levende begrippen voor de studenten ten tijde van de Belgische Opstand in 1830.

Oorzaken, aanleiding en verloop van deze gebeurtenissen mogen als genoegzaam bekend worden aangemerkt. Minder bekend zijn vermoedelijk de nadere omstandigheden waaronder een en ander plaats had.

Het leger, meer gedecimeerd door desertie van Zuidnederlanders dan door eigenlijke gevechtshandelingen, was nog een armzalige 4000 man sterk toen het na zijn aftocht uit het in oproer verkerende Brussel weer de grens overschreed en Breda bereikte. En toen kwam de, uiteraard door het pathos van die tijd gekleurde, oproep van Koning Willem I:

"Te wapen, op de dringende bede van Uw Vorst!" En wat er toen gebeurde, kan - in verhouding tot onze toenmalige bevolkingssterkte - gerust als "levée en masse" worden bestempeld. Een maand na de oproep en slechts twee maanden na de eerste uitbarstingen van de opstand, die in September plaats-grepen, namelijk op 7 November 1830, was de mankracht reeds ruimschoots verdubbeld tot 9300 man en toen de befaamde Tiendaagse Veldtocht plaatsvond, in Augustus 1831, was dat aantal wederom bijna vertienvoudigd: een leger van niet minder dan 90.000 man, behoorlijk georganiseerd en geoefend, stond ter beschikking, en dat bij een bevolking van destijds hooguit anderhalf miljoen zielen: Vergeleken bij het begin van de Tweede Wereldoorlog zou dit zijn neergekomen op ruim een half miljoen man, terwijl in feite bij de Algemene Mobilisatie op 28 Augustus 1939 maximaal 300.000 man zijn opgeroepen.

Na 's Konings oproep ontstonden (náást het staande leger en de schutterijen) niet minder dan twaalf vrijwilligerskorpsen, ten dele door vermogende particulieren uit eigen middelen (!) opgesteld (en doorgaans ook door henzelf aangevoerd), zoals de jagers van Van Dam, de jagers van Rookmaker en de jagers van Cleerens, ten anderen dele gevormd uit studenten: de Vrijwillige Jagers der Leidse, Utrechtse en Groningse hogescholen, aangevuld met studenten der athenea te Amsterdam, Franeker en Deventer. De geestdrift was zó groot, dat de vrijwilligers (die, dat zij toegegeven, uit de betere standen kwamen, ja in die tijd werkelijk wat men zou kunnen noemen "de bloem der natie" vormden) vaak dienst deden "buiten bezwaar van 's Rijks schatkist", d.w.z. zonder enige geldelijke beloning te willen aanvaarden, ja in vele gevallen zelfs hun eigen kleding en uitrusting geheel of ten dele bekostigden.

De opvattingen dienaangaande zijn sedertdien wel enigszins gewijzigd.....

Men kan bepaald ook niet stellen dat zij de draagwijdte van hun besluit onderschatten of niet begrepen. Integendeel, zij wisten terdege wat het in die tijd betekende, soldaat te worden. Niet alleen waren ontberingen en vermoeienissen heel gewoon, ook voor officieren, maar nog pas vijftien jaar tevoren was het bij Waterloo bittere ernst geworden: daar waren in drie dagen tijds niet minder dan 4147 Nederlandse soldaten gesneuveld. Toen Prins Frederik in September 1830 poogde, een eerste straatoproer te Brussel met 10.000 man te dempen, sneuvelden er

van die 10.000 in drie etmalen tijds niet minder dan 10 %. (Om een voorbeeld uit onze tijd daartegenover te stellen: in de slag om Arnhem in 1944, die geen drie maar tien etmalen duurde en uiteraard met de modernste vernietigingsmiddelen werd gevoerd, kwamen er van de 12.000 ingezette Geallieerde militairen 2000 of ruim 16 % om.) Bij het door generaal Chassé uitgevoerde bombardement op Antwerpen om de op 26 October 1830 aldaar uitgebroke opstand te dempen, kwamen weliswaar 150 burgers om, maar toen waren erin de stad al vijfmaal zoveel Nederlandse soldaten, namelijk 750, door Belgische sluipschutters neergeknald! En dan praten we nog maar niet over de slag bij Borodino, tijdens Napoleon's tocht naar Rusland in 1812, toen op één dag tussen de 70 en 80.000 man sneuvelden. Napoleon was trouwens berucht om het mensenverslindende karakter van zijn oorlogen: bij Austerlitz sneuvelden ruim 20.000 soldaten, bij Jena 30.000, bij Wagram 40.000 en bij Eylau ruim 50.000. En van de beroemde "Grande Armée" van bijna 600.000 man in totaal, waarmee in 1812 de veldtocht tegen Rusland begon, waren er bij de terugkeer geen 30.000 meer in staat nog de wapens te voeren.

Maar zover was het voor de Leidenaars en hun kameraden nog lang niet en gelukkig zou het zó erg voor hen ook niet worden, al wist men dat uiteraard niet van tevoren en al nam men dus het risico welbewust op de koop toe.

Vooreerst was er de blakende geestdrift, die aan Tollens, dé dichter van die tijd, de woorden in de pen gaf:

*"Op, op! Hoe ver de heirtocht zij,
Hoe zwart de toekomst schijn',
Bewijzen wij in vest en veld,
Nu 't Vaderland en Koning geldt,
Wie 's lands studenten zijn.
Vaart wel, al wie ons dierbaar zijn,
De horen schalt - wij gaan!
Vaarwel gij Academiestad
En zwijg, geliefd Io vivat!
De wapenkreet vangt aan!"*

Zelfs de schutterijen, volgens de grondwet slechts bedoeld als territoriale verdediging, d.w.z. van het grondgebied des Rijks in Europa, verzochten de Koning "te worden aangevoerd tegen den vijand". De kroniekschrijver vervolgt: "En zou de Spes patriae achterblijven? Zou 't vurige bloed der jonge lieden uit de élite der maatschappij trager door de aderen vloeien, dan bij den zoon van den koop- of handwerksman?"

Geestdrift genoeg derhalve, maar daarmee heeft men nog geen bruikbare soldaten. De Middeleeuwen, waarin men iemand slechts een knuppel, zeis, mes of dorsvlegel in de hand behoefde te stoppen om er weer een "soldaat" bij te hebben, waren lang voorbij. Hoe moderner en ingewikkelder de oorlog werd, des te noodzakelijker werd een gedegen opleiding tot soldaat.

Om van de kersverse vrijwilligers bruikbare militairen te maken, werden op de Burcht van Leiden voorbereidende oefeningen gehouden. De leiding was eerst in handen van oudgedienden, later van legerinstructeurs, die overigens niet enthousiast waren over de gemaakte vorderingen. Het viel dan ook niet mee, handen die de ganzeveder gewend waren, een buks te

doen hanteren en de elegante, losse en zwierige gang van de toenmalige heren studiosi te corrigeren volgens de destijds geldende exercitiereglementen, aldus:

"De hiel en op dezelfde lijn en zoo dicht bij elkaâr als de gestalte van den man zal gedoogen; de voeten iets minder geopend dan winkelhaaks en beiden evenveel naar buiten gedraaid, de knieën gestrekt, zonder stijfheid; het lichaam loodrecht op de heupen en voorovergebogen, de schouders teruggetrokken en evenveel doorzakkende, de armen natuurlijk hangende, de ellebogen bij het lijf, de palm der hand een weinig buitenwaarts gedraaid, de pink achter en tegen den naad van de broek; het hoofd recht, zonder gedwongen te zijn; de kin ingetrokken, zonder den hals te bedekken; de oogen op omtrent vijftien passen van zich af op den grond gevestigd."

Begin er maar eens aan...

Belangrijke chroniqueurs voor de lotgevallen der Leidse studenten-vrijwilligers zijn B.W. Wttewaall van Wickenburg en P.W. Alstorpius Grevelinck, beide eveneens oudstrijders. Van hen vernemen wij o.a. dat de toon tussen meerderen en minderen vaak bijzonder familiaar was in deze studenten-vrijwilligerskorpsen. Zoals reeds eerder vermeld, stonden toen in de gelederen een groot aantal jongelieden van goeden, zelfs van aanzienlijken huize en dus, zo deze verslaggevers, kon er een enigszins amicaler toon tussen meerderen en minderen heersen zonder gevaar voor het prestige der meerderen. Ieder had het besef waar hij moest staan gedurende de dienst. Officieren en minderen stonden als beschaafde lieden tegenover elkaar.

Een probleem vormde het te ontwerpen korps-embleem. Van overheidswege was bepaald, dat men gekleed en geëquipeerd zou zijn zoals de landmacht, doch met behoud van iets "eigenaardigs" op de chacot. Aan een kunstenaar werd opdracht gegeven, een Minerva-beeldje te ontwerpen, voor een studentekorps wel een voor de hand liggend embleem. Het resultaat dat uit de bus kwam, leek echter volgens algemeen gevoelen "op een vischwijf in kurassiersuniform" met naast zich "een gedierte tusschen poes en vogel in". Mitsgaders werd het afgekeurd en het embleem werd uiteindelijk een gekroonde W binnen de jachthoorn.

Wapens, ledergoed en ransel werden van Rijkswegen verstrekt; de rest bekostigde men uit eigen middelen. Overigens werd in artikel 7 der Koninklijke bekrachtiging van het voorstel tot formatie van een vrijwillig jagerskorps op 11 November 1830 bepaald, "dat de soldij Voor hen die soldij wenschen te ontvangen, gelijk zal zijn aan die der infanterie van het leger."

De organisatie werd opgedragen aan generaal-majoor

R. Baron Snouckaert van Schauburg. Kapitein-commandant werd L.F.T. Baron van Boecop. Als officieren werden voorts toegevoegd de 1e luitenant Diederic Jacob den Beer Poortugaal en F.W. Dyserinck Dekker en de 2e luitenant C.J. de Moulin en P.J. van Zutphen. Officier van Gezondheid was dr. C.J. van Leede. Het lager kader bestond uit 1 sergeant-majoor, 5 sergeanten en 1 Tourier. Al deze personen kwamen van het leger.

Uit de studenten zelf werd het volgende kader gerecruteerd: 5 sergeanten (L.W.A. van Geusau, J.S. Lotsy, B.J. IJssel de Schepper, J.A. Singendonck en C.J. Soek) en 1 sergeant-titulair-vaandeldrager (C.J. Collot d'Escury) alsmede 18 korporaals. De compagnie had 4 hoornblazers, later met 2 uitgebreid. Ook werd een kapelmeester toegevoegd.

De totale sterkte bij het begin van de veldtocht bedroeg 230 man, de officiële naam luidde: Compagnie vrijwillige Jagers der Leidsche Universiteit. Daaronder waren tevens begrepen 11 studenten van het athenaeum te Deventer en 4 te Leiden studerende buitenlanders, t.w. de Britten Landrey, Easton en Fleck en de Zwitser De Saint George.

Ook had een groep vrouwelijke Leidse ingezetenen, de Leidsche Joffers, een vaandel geschonken, wat in de praktijk echter eerder belemmerend bleek te werken, met name in de gevechten bij Boutersem en Leuven. Zelf zeiden de Leidse Jagers, in feite een te klein korps te vormen om een eigen vaandel te voeren, temeer daar hun gevechtstaak met name zou liggen op het tirailleursvlak, d.w.z. het uitgezwermd en in kleine groepen optreden van de strijdmacht. Een vaandel te velde is eerder van nut wanneer de troep als gesloten eenheid, als regiment of toch tenminste als bataillon, op de vijand moet aanvallen. Bovendien was het vaandel vervaardigd door mensen die er meer op uit waren, iets prachtigs te schenken om hun sympathie te betuigen, dan de lijn van reglementen en traditie te volgen.

Volgens Koninklijke bepaling mocht de uittocht niet plaats hebben dan na voldoende oefening, maar op 13 November was het dan zover en met een ere-escorte van kurassiers en schutterij vertrok men per trekschuit via Leidschendam en Delft naar Rotterdam. Daar werd het gezelschap, wellicht tot stille ontzetting van sommigen hunner, bij gebrek aan ander vervoer overgeladen in een stoombootsteenkolenlichter die hen tot Moerdijk bracht. Te voet ging het van daar uit naar Breda, waar men ingekwartierd werd in niet altijd even ideale onderkomens. Het was inmiddels de 18de geworden (d.w.z. vijf dagen voor de tocht van Leiden naar Breda) en men ging op mars naar Oosterhout.

20 November was er alarm in verband met een Belgische grensoverschrijding en de troep werd haastig op Breda teruggetrokken en verdeeld over Ginneken-Duivelsbrug, als voorpost naar de vijand, en Princenhage. Tot dan toe stonden hier slechts enkele artilleristen met twee stukken geschut.

Huisvesting, voeding, legering en weersomstandigheden waren slecht. Van 20 tot 30 November kwamen de jagers niet uit de kleren. Men mocht weliswaar gaan liggen, doch moest daarbij geheel gekleed én gewapend blijven, derhalve doorlopend in alarmtoestand. Tijdens deze periode werden voor de Nederlanders belangrijke koeriersdiensten verricht door dominee Prins uit Chaam (aan de weg naar Turnhout) en zijn zoon. Vertoonden zich derhalve Belgische troepen in de omgeving van Chaam, dan namen vader en zoon voorzichtigheidshalve de wijk naar Ginneken. Gevolg was dat een gelegenheidspoët bij de Leidse jagers het kunstwerkje wrochtte:

*"Och heerejee!
Daar komt alweer de dominee!
't Is gewis
In Chaam weêr mis!"*

30 November ging het terug naar Oosterhout, waar inmiddels chacotsnoeren, rok en andere onderdelen voor de grote tenue uit Leiden nagestuurd, waren aangekomen.

Begin Januari 1831 ging de troep op mars naar Oisterwijk. De kwartieren waren slecht en armelijk en wat nog erger was, men kreeg hier te maken met een zeer minderwaardig allooï van kameraden. Er lag een schutterij, wier plaats van herkomst tactvol door de kroniekschrijvers wordt verzwegen, doch die ongetwijfeld uit de heffe des volks afkomstig

was en zo afgunstig op de "Heren" jagers, dat zij hun het leven op allerlei wijze trachtte te veronaangenamen. Op een avond werd zelfs een steen door het raam van een kwartier geworpen, waardoor de jager Schultz van Hagen zo ernstig aan het hoofd werd gewond, dat hij moest worden teruggebracht naar Dordrecht en aldaar aan de gevolgen overleed. Het moet niet uitgesloten worden geacht, dat deze minne lieden afkomstig waren uit het Land van Maas en Waals in tegenstelling toch met de elders gemanifesteerde grote mate van vrijwillige opkomst was deze in die streek zó slecht, dat een strafexpeditie bestaande uit meer gezagsgetrouwe troepen (schutterijen ten plattelande uit Tiel en Doesburg) derwaarts werd gezonden om aan desertie en weerspannigheid een einde te maken. Daarentegen worden van de "burger-bataillons" met name die der Friezen, Groningers en Gelderlanders hoog geroemd. Ook een zekere mevrouw La Fargue stond bij de jagers in hoog aanzien: voor haar huis stond namelijk een wachtpost en zij verzuimde geen enkele avond, deze man die het wegens de barre weersomstandigheden vaak kwaad te verduren had (vorst, storm en sneeuw wisselden elkaar af), een glas warme punch te doen brengen. Ook inspecteerde zij vaak 's mans handschoenen: bleken deze dan stuk of versleten te zijn, dan werd harerzijds vooreen paar nieuwe gezorgd.

Begin Maart vertrok men wederom naar Oosterhout en nog diezelfde maand ging men de Groningse flankeurs aflossen in Gilze. Hier werden uitgebreide schietoefeningen gehouden, echter niet zozeer om de geoefendheid op te voeren als wel, naar later bleek, om kruit te testen dat lang in depôt had gelegen en mogelijk verouderd kon zijn. Toch was deze bezigheid de jagers van harte welkom want de meesten waren de mening toegedaan dat hieraan tot dan toe onbegrijpelijk weinig was gedaan. Het kruit bleek inderdaad niet van 't beste en de enige troost was dat er een grote partij van in België was achtergebleven en dat de Belgen er dus goeddeels niet beter aan toe zouden zijn,

Begin April werd aan de Leidse compagnie Helmond als kantonnement aangewezen. De eerste nacht werd te Moergestel kwartier gemaakt, de tweede te St. Oedenrode; zo miserabel als het eerste onderkomen was (op z'n best in de schuur achter de koeien en de voeding was navenant), zo prima was het in het tweede, ook wat de geest onder de bevolking betreft: zij die buiten de kom der gemeente in kwartier waren werden 's morgens vroeg zelfs door hun gastheer vrijwillig naar de appèlplaats gereden! In Helmond zelf waren de kwartieren slechter en de bevolking vijandiger dan men van deze plaats had mogen verwachten; zelfs werd een stuk van een schoolschrift gevonden met een anti-Nederlands vers erop.

Medio April werd de compagnie verplaatst naar Eindhoven en kreeg hier als het ware haar oorlogsbestemming en -indeling. Zij werd toegevoegd aan de 1e brigade van de 3de divisie, die respectievelijk onder commando stonden van kolonel Stoecker en generaal Meyer, welke laatste bij die gelegenheid schijnt te hebben gezegd: "De Leidse jagers moeten het voorbeeld geven, ik zal ze niet ontzien." Dat gebeurde dan ook niet en het werd een drukke tijd; elke week werden er een of tweemaal manoeuvres gehouden op divisie-niveau, tenslotte bekroond met een grote wapenschouw voor de Koning en de Prinsen. (Waar in den vervolge sprake is van "de Prinsen", worden de Kroonprins de latere Koning Willem II, en zijn jongere broer de Grootmeester der Artillerie Prins Frederik bedoeld.) Bij die gelegenheid vormde een afdeling van 80 man met een officier van de Leidse compagnie de erewacht; voorts zond de compagnie een commissie tot Zijne Majesteit, bestaande uit de sergeants Lotsy en IJssel de Schepper, de korporaals Van Hogendorp en Dijkmeester en de jagers Duymaer van Twist en De Saint George. Zij aan zij met de Leidse jagers trokken in de divisie op de Noordhollandse jagers of jagers van Rookmaker en de Groningse jagers of jagers van Valkenburg, genoemd naar hun respectievelijke streek van herkomst dan wel naar hun oprichter-commandant. Merkwaardig

is overigens de vaststelling dat omtrent de geschiedenis van laatstgenoemd korps hoegenaamd niets meer is terug te vinden voor wat betreft samenstelling qua bevolgingsklasse, verblijfplaats in de eerste maanden van 1831 en tijdstip van uitrukken. Ook omtrent de militaire loopbaan van Van Valkenburg is, althans uit officiële stukken, niets te vinden over de tijd vóórdat hij in 1813-1814 in de toen bestaande rang van 2e kolonel bij de volksbewapening diende.

Maandag 1 Augustus 1831 kwam dan eindelijk de langverbeide order: vannacht om half vier alles marsvaardig!

Op het bevolen tijdstip vertrok de troep naar Eersel, het verzamelpunt der 1e brigade, en vandaar naar de Wilreitse hei, waar de studenten voor de eerste maal met de realiteit van een openlucht bivak kennis maakten.

Op 3 Augustus werd een tweetal dagorders van de Prins van Oranje, Opperbevelhebber van het leger, voorgelezen, één waarin het aanvalsbevel werd bekendgemaakt en één waarin de soldaten werden aangemaand, zich van alle plundering, geweldpleging en mishandeling jegens de Belgen te onthouden, daar volgens de kroniekschrijver "de veldtocht niet moest worden beschouwd als een inval in een vijandelijk gebied," in welk geval er dus blijkbaar tegen voornoemde excessen géén bezwaar zou hebben bestaan.

Er volgde een uitputtende mars over de open hei in de richting van Arendonck. Hitte en dorst deden zich geducht gevoelen en de zware bepakking, waaraan men niet gewend was, vormde een extra last. Groot was dan ook de vreugde toen men in de verte enige vennen ontwaarde, die lafenis beloofden; groot de teleurstelling toen bleek dat een eskadron huzaren hen al was vóór geweest. Bij het drenken van hun paarden nl. was het water zó opgewoeld, dat het voor mensen niet meer drinkbaar was. Er werden steeds meer uitrustingsstukken die men als "voorlopig tóch niet noodzakelijk" beschouwde, weggeworpen; het eerst de grote-tenue uniformen die op de ransels gebonden zaten en deze niet weinig verzwaarden. Weldra volgden er meer en meer "overtollige" zaken. Een achter de jagers aan komende veldbatterij, die op de wagens nog wel wat bergruimte over had, dacht daar anders over, gaarde de weggeworpen stukken weer keurig bijeen en borg ze op de wagens - om ze later, toen ze tóch wel nodig bleken, kalmpjes weer aan de zorgeloze eigenaars terug te verkopen.

Via Rethy ging het naar Moll, een groot en welvarend dorp dat als bijzonder vijandig bekend stond. Uit voorzorg liet generaal Meijer hier dan ook een razzia op verborgen wapens houden, die inderdaad nogal wat opleverde, althans nadat men door de dorpsomroeper een bekendmaking had laten voorlezen waarin enkele niet mis te verstane dreigementen waren ingebouwd ingeval niet alle wapens (waarvan men op het gemeentehuis een inventarislijst had gevonden) zouden worden ingeleverd.

5 Augustus trok men op Beeringen af met de Leidse jagers bij de voortroep. Bij Oostham had het eerste vuurcontact plaats met de voorposten van het Belgische Maasleger. De plaats werd gezuiverd en men stootte door naar Quaed Mechelen, waar de Belgen opnieuw tegenstand boden. Ook deze werd gebroken, waarbij de eerste gewonde viel, F.G.Huet, die later aan zijn kwetsuren zou bezwijken. Voor Beeringen werd plotseling hevig vuur ontvangen. Bij de spits, gevormd door de korporaal v.d. Vlies, en de jagers Bakker, Moss, van Vollenhove, Hanegraaf, Stollé en de negentienjarige L.J.W. Beeckman alsmede een Zwitserse hoornblazer, werd de jager Beeckman dodelijk in het hoofd getroffen; Stollé kreeg een kogel door beide benen. Toen de overige jagers met de flankeurscompagnie van de 13de afdeling Beeringen binnendrongen - v.d. Vlies met de sappeur Jan Stap voorop - hadden de Belgen zich reeds

teruggetrokken, op 4 man na die zich terstond overgaven. De later aangekomen versterking voor de Nederlanders bleek niet meer nodig. Ongeveer 900 man hadden Beeringen bezet gehouden, doch 2 à 300 man hadden reeds vóór de aanval de wijk genomen; hun - ongeladen - geweren stonden nog op de markt aan rotten. De verdediger, majoor Cousolt, werd later dan ook door generaal Daine, commandant van het Belgische Maasleger, van zijn commando ontheven en voor een krijgsraad gebracht. Nog na de inname brak een brand uit die twaalf huizen en schuren in de as legde en waardoor ook nog enkele zich schuilhoudende Belgische soldaten uit hun onderkomens werden verdreven.

De buitgemaakte munitie wees later uit dat de kruitlading te zwaar was, waardoor de schoten te hoog droegen en "eroverheen" gingen.

6 Augustus was een rustdag. De studenten-jagers vonden in Beeringen een grote partij wijn; ook andere vivres bleken er aanwezig te zijn. Men hield een collecte voor de Belgische ingezetenen die door de brand waren gedupeerd; het onderzoek had uitgewezen dat de brand was veroorzaakt door onvoorzichtigheid van een dragonder in een stalling voor paarden. De niet onaanzienlijke opbrengst werd aan de pastoor ter hand gesteld.

De bevolking dezer streek bleek aanmerkelijk minder vijandig gezind te zijn dan dichterbij de grenzen. In Lummen b.v. was een door Belgische cavaleristen geplante vrijheidsboom terstond na hun vertrek, twee dagen vóór de komst der Hollanders, weer weggenomen.

Bij de Kleine Molenbeek zorgde een brug, die onder een patrooncaisson was bezweken, voor enige vertraging; terwijl deze brug werd hersteld, voegden zich de Prinsen bij de troep en kregen de Leidse jagers een compliment van hen wegens hun houding bij Beeringen.

Tegen de middag van 7 Augustus werden de opstellingen ingenomen: de Leidse jagers kwamen in de 3e linie, op het kerkhof bij Beerbroek, ten Zuiden van de weg Kermpt-Curingen-Hasselt. Curingen bleek in Belgische handen, zoals overste Dumonceau aan de weet kwam door met enkele officieren binnen het zicht van de plaats te verschijnen: dit had namelijk terstond een Belgische infanterie-uitval tot gevolg. Het was de voorhoede van het Maalleger, dat moest trachten, via Gheel het Scheldeleger te bereiken. Terug op zijn standplaats Kermpt, waar zich ook het huzarenregiment bevond dat op 6 Augustus steun had verleend aan de reserve-divisie van generaal Cort Heijligers, bevond de overste dat dit regiment, niet op de hoogte van de uitval van het Maalleger, reeds op mars was gegaan met twee stukken rijdende artillerie, zulks op last van generaal Boreel, die eveneens onkundig was van de Belgische aanval. Op weg naar Thuijlt stieten de huzaren bij de abdij van Herckenrode op een sterke colonne Belgische infanterie. Zij moesten voor de overmacht wijken, doch trokken slechts langzaam en in volmaakte orde terug. De brigadecommandant, kolonel Stoecker, zond het 2e bataillon der 13de afdeling tot ondersteuning derwaarts. Niet minder dan 250 man echter bleven achter om een klein kasteel bezet te houden, een bivak in te richten en - soep te koken: Men verwachtte eenvoudig in 't geheel niet dat deze affaire bezig was zich te ontwikkelen tot wat later de slag bij Kermpt zou gaan heten.

Om deze plaats ontwikkelt zich nu een vinnige strijd. Beide partijen brengen steeds meer troepen van diverse wapens in het gevecht, het dorp wordt genomen en hernomen maar op de duur begint de Belgische overmacht te groot te worden. Fuseliers, dragonders en Friese schutters verrichten wonderen van dapperheid, het Regiment Huzaren nr 6 verwerft zich een faam waarover nog in 1935 met trots werd gewaagd door de toenmalige generaal-majoor b. d. der cavalerie en oud-inspecteur van dat wapen, R.W.O. Baron van der Capellen, die schreef

over "den bloedigen slag bij Kermpt" waarin "de lichtblauwe hussaren van Willem Bareel met eere en met succes hadden gestreden en hun leven geofferd voor Vorst en vaderland." Maar ook de Belgen, het zij erkend, en met name de jagers te paard vechten met ware doodsverachting, terwijl intussen de Leidse jagers - uiteraard op hoog bevel - nog steeds met het geweer bij de voet staan. Hun stemming wordt er niet beter op als de levende bewijzen passeren dat het er daarginds heet en voor Nederland niet voordelig toegaat'

Het kan niet worden ontkend dat de Belgen die dag het veld behielden, zoals het dan officieel heet. Maar de Nederlanders sloegen in ieder geval de aanvallen af en trokken in goede orde terug op Spalbeek, waar nieuwe stellingen werden betrokken. De Leidse jagers hebben aan de gevechten geen deel mogen hebben en ook de jagers van Valkenburg en van Rookmaker zijn niet in de strijd geworpen. Het opperbevel zal hiervoor ongetwijfeld goede tactische redenen hebben gehad, al was het maar om, nu de Belgische weerstand vaak sterker bleek dan men had vermoed, in geen geval de laatste reserve uit de hand te geven.

In het werk van Wuppermann over de Tiendaagse Veldtocht vindt men hierover een wel wat gezocht excuus:

"De herhaalde aanvraag van de compagnie Leidsche studenten -jagers, die als laatste reserve eenigszins achterwaarts waren opgesteld, om in de linie te worden opgesteld, wees de kolonel Stoecker van de hand; eene weigering die het vaderland en de maatschappij voor het verlies van zoovele mannen heeft behoed, die daaraan gedeeltelijk nog thans hunne uitstekende diensten bewijzen."

Het is natuurlijk zonneklaar, dat zulke motieven in tijd van oorlog geen punt van overweging kunnen uitmaken.....

Volgens de versie van de Belgische generaal Daine hadden "2000 Belgen 15.000 Hollanders verslagen, die ten overvloede voor tweederde uit Pruisen, Zwitsers en Duitsers bestonden." In feite hebben die dag slechts 3 à 4000 man aan de gevechten deelgenomen en waren daarbij de Belgen in de meerderheid.

De volgende dag, het was 8 Augustus, zette men zich krachtens gegeven orders in beweging op Curingen; de jagers van Leiden, van Valkenburg en van Rookmaker vormden nu het hoofd der colonne. Men trok over het slagveld waar de strijd daags tevoren zo verwoed was geweest en groot waren woede en verontwaardiging, toen tussen de talrijke gesneuvelden van beide partijen bij Kermpt, temidden van Belgische lanciers, linieinfanteristen en jagers te paard, Hollandse fuseliers en Friese schutters, ook de lijken werden gevonden van twee marketsters, onder wie "Betje" van de 13de afdeling, die kennelijk, moedig doch uiteindelijk vergeefs verdedigd door een eveneens gesneuvelde flanker van die afdeling, door Belgische lanciers waren gedood.

Ondanks Daine's beweerde zegepraal werden zelfs achter Kermpt en Curingen geen Belgische troepen meer gevonden en had Daine blijkbaar zijn cavalerie en artillerie op Hasselt en zijn infanterie op een nieuwe stelling verder achter Curingen doen terugtrekken.

De wederzijdse tirailleurs openden nu, wat later de slag bij Hasselt zou gaan heten. Toen de Belgische voorhoede met omtrekking werd bedreigd, aangezien zij nog tussen Curingen en de naderende Hollanders stond, trok zij op die plaats terug en avanceerden de Leidse jagers. De

Kroonprins reed even naast generaal Meijer in de voorhoede en de Leidenaars hoorden hem vragen: "Wel, generaal, moeten de Leidse jagers vandaag weer vooraan?" Waarop het antwoord luidde: "Zeker, Uwe Hoogheid, 't belooft vandaag voor hen een goede dag te worden." Dat 't daarmee nogal zou meevallen, kon ook hij nog niet weten.

Met de jagers van Rookmaker werd de achtervolging der wijkende Belgen ingezet, die echter ook in Curingen geen stand hielden doch op Hasselt terugtrokken. Voor deze stad aangekomen, zonden de Nederlanders een parlementair om overgave te eisen. Deze, een adjudant van de Prins, Baron van Tuyll van Serooskerken, en zijn trompetter werden eerst nog vanaf de wallen beschoten ("gelukkig voor de inwoners, zonder hen te treffen," zegt Graandijk veelbetekenend) maar al spoedig was een deputatie uit de burgerij, bestaande uit de burgemeester, twee wethouders en een pastoor, met de parlementairs op weg naar de Prinsen om de sleutels der stad aan te bieden ten teken van bereidheid tot overgave. Inmiddels was het Regiment Ligte Dragonders nr. 4 vóór de poort op een peloton Belgische lanciers gestoten, die werden verstrooid. De dragonders kregen vervolgens last, de stad door te trekken en op de Tongerse weg de wijkende vijand verder te vervolgen. Bij het uitvoeren van die opdracht had ook in de stad nog een korte schermutseling met de Belgische lanciers plaats, die evenwel spoedig onschadelijk werden gemaakt.

Generaal Daine had de stad willen verdedigen en daartoe majoor Beaulieu met een compagnie mineurs en drie kanonnen achtergelaten de delegatie van notabelen echter wist Beaulieu te overtuigen dat de meest noodzakelijke middelen daartoe niet aanwezig waren, dat de opdracht dus niet de minste kans van slagen zou hebben en dat een poging, ze toch uit te voeren, voor de stad noodlottige gevolgen zou hebben. De majoor zag dit inderdaad in en trok met zijn onderdeel het retirerende leger achterna.

Toen de achterhoede van dit leger de achtervolgende Hollanders hoorde aankomen, dreigde er paniek, doch een flinke officier, majoor Le Charlier, wist de ritmeester van een eskadron kurassiers front te doen maken teneinde de vervolgers tegen te houden en de aftocht te dekken. De Hollandse lichte dragonders, die de voorhoede der achtervolgers vormden en inderdaad hun paarden inhielden, kregen echter al spoedig steun van een sectie artillerie onder luitenant Barnaert, die een hagel van kartetsen (of blikken dozen, zoals ze destijds werden genoemd) in de vijandelijke gelederen joeg. Nu pas brak de paniek werkelijk door, de Belgische kurassiers drongen op de infanterie in, deze weer op de artillerie en de trein en het geheel ontaarde weldra in een ordeloze vlucht. De Hollandse dragonders stormden nu ook weer vooruit en maakten de paniek compleet. De waarheid gebiedt te zeggen dat de Belgische officieren deden wat zij konden en meer dan dat, om te trachten de orde te herstellen en te redden wat te redden was. Tot hun eer moet worden gezegd dat dit hun zonder twijfel is gelukt; gaandeweg slaagde men er ook in, althans de meest heilloze vlucht tot staan te brengen en met enige escadrons cavalerie, enkele stukken geschut en een handvol infanterie van allerlei korpsen een dam op te werpen die de achtervolging wist te stuiten.

De slag verliep in een kanonnade over en weer, totdat Boreel, de nutteloosheid daarvan inziende, de terugtocht naar Hasselt beval. De in een ordelijke terugtocht herschapen vlucht dreigde opnieuw te ontaarden, toen de Belgen nabij Wimmertingen opnieuw op een Nederlandse afdeling stieten, de divisie Saksen-Weimar, die wederom grote verwoestingen onder hen aanrichtte. Het overschot bereikte in de nacht en de loop van de volgende ochtend Luik, grotendeels in staat van volkomen desorganisatie.

De Leidse, Noordhollandse jagers en de jagers van Valkenburg werden in Hasselt ingekwartierd; de Leidenaars viel de eer te beurt, wachtposten te mogen leveren voor het kwartier van de Prinsen.

De buit was zeer omvangrijk en de Leidenaars verwisselden, zoals reeds lang hun wens was geweest, hun wit ledergoed voor zwart en voorzagen zich ook van de naar hun idee veel mooier en doelmatiger Belgische ransels.

Het bedrijf-Hasselt was daarmee achter de rug en het doek ging op voor het tweede (en laatste) bedrijf: Leuven.

Het begon met de opmars der 3e divisie naar St. Truijen; de 2e brigade bleef daar, maar de 1e, waartoe ook de Leidenaars behoorden, kreeg opdracht, een verkenning uit te voeren op Beintheim teneinde zich ervan te vergewissen, dat van de kant van Tongeren geen gevaar dreigde, wat blijkens de genomen maatregelen zeer wel mogelijk was. Zij moest zich dan weer tijdig bij de hoofdmacht te St. Truijen aansluiten en de volgende dag, 11 Augustus, een nog grotere marsprestatie leveren: om half vier in de ochtend (!) op mars gegaan, kreeg men pas om één uur 's middags te Thienen een half uur (!) rust en voort ging het weer, met volle muziek de ene poort in, de tegenoverliggende uit, dwars door het stadje heen en over Cump-tich, Roosbeeck en Bautersem op Leuven aan, de Leidenaars steeds aan de spits. Omstreeks 5 uur in de namiddag was men Bautersem genaderd, zonder ergens contact met de tegenstander te hebben gehad, zelfs niet via de lancierspatrouilles die tot achter dit dorp waren doorgedrongen.

De Belgen hadden Leuven en omgeving in staat van tegenweer gebracht, vestinggeschut op de boulevards geplaatst, de toegangen tot de stad gebarricadeerd en een aantal vooruitgeschoven punten aan de diverse brigades ter verdediging toegewezen, met name Lubbeek, de Bollenberg, Pellenberg en Bautersem, die als eerste linie zo lang mogelijk moesten worden verdedigd. In de tweede linie lagen de abdij van Vlierbeek, de Looberg en Corbeck Loo. Het hele systeem was meer bedoeld als vertragingstactiek dan als hardnekkige verdediging, in de hoop dat men althans Leuven zelf als laatste weerstandspunt zou kunnen behouden totdat de tussenkomst der grote mogendheden, waarop de Belgen van dag tot dag en van uur tot uur hoopten, een einde aan de gevechtshandelingen zou maken. Men wist heel goed dat met name Frankrijk druk bezig was, zich op rechtstreeks ingrijpen voor te bereiden.

Op enkele honderden passen van het dorp kregen de Leidenaars het bevel, halt te houden en stelling te nemen rechts van de straatweg Thienen-Leuven, vanwaar zij een goed zicht hadden op het dorp Bautersem en het voorterrein daarvan. Alles zag er kalm genoeg uit, geen vijand was te zien en men hoopte dan ook, hier de zo gewenste rust te vinden. Dat was geen overbodige luxe, als men bedenkt dat de troep die dag 12 uur had gemarcheerd en in 24 uur de ransel niet van de rug had gehad: Inmiddels hadden links van dezelfde straatweg de Noordhollandse en de Groningse jagers positie gekozen en een sectie veldartillerie óp de weg. De divisie moest ook hier weer zuiver defensief handelen en de aanval des vijands afwachten; alleen werden daartoe enige zo gunstig mogelijke stellingen en punten ingenomen. Luitenant Dyserinck Dekker bezette met zijn peloton een holle weg die goede dekking bood en het flankbataillon van de 13de afdeling nestelde zich in het dorp Bautersem zelf. Een op verkenning gezonden lancierspatrouille had reeds het naderen van de vijand gemeld, die langs beide zijden van Bautersem met sterke afdelingen infanterie ven het hoger gelegen terrein afdaalde en tevens cavalerie, voornamelijk lanciers, in het veld bracht. De in de holle weg opgestelde Leidenaars kregen de eerste stormaanval te verduren en weldra was de strijd algemeen. De Leidse jagers waren hun vermoeidheid vergeten en weerden zich geducht, maar het dient te worden erkend dat ook de Belgen zich niet onbetuigd lieten. Evenmin als de

Nederlandse Kroonprins en zijn generaals, ontzag de Belgische Koning Leopold I zijn eigen persoon: naast hem werd zijn minister, generaal Häne, in de dij gewond en 's Konings omgeving waarschuwde hem steeds dringender, doch zijn enig antwoord was: "Men moet dien jongen soldaten het voorbeeld geven."

De Belgen wonnen dan ook terrein en dreigden de Leidenaars onder Dekker in de holle weg af te sluiten, doch door een stoutmoedige doorbraak kon deze groep zich met de compagnie herenigen. Hun Groningse kameraden verloren bij dit treffen hun commandant en oprichter, overste Van Valkenburg, die aan de spits van zijn korps het dorp Boutersem binnendrong, doch reeds bij de eerste huizen door twee kogels dodelijk werd getroffen.

Onder de onstuimige aanvallen der Belgen moesten de flankeurs tenslotte dorp en kerkhof prijsgeven en zich ten dele met geweld een doortocht banen. Reeds overwoog de brigadecommandant, kolonel Stoecker, mede onder druk van het zich nu ook ontwikkelende Belgische artillerievuur, zich op een geregelde terugtocht voor te bereiden, toen de óp de weg geposteerde artillerie onder luitenant Bentinck kon ingrijpen en met goed gericht snelvuur grote verwoestingen aanrichtte in de gesloten vijandelijke gelederen. Daardoor stond het gevecht stil en de vermoeide Hollanders konden bivak betrekken bij Cumplich en Roosbeeck. Hun verliezen bedroegen 1 hoofdofficier en 15 man aan gesneuvelden en 2 officieren en 97 man aan gewonden, onder welke laatsten zich twee Leidse jagers en hun hoornblazer bevonden. Voor een treffen dat in de kronieken als een "scherp gevecht" wordt beschreven, is dit aan de lage kant, zeker als men er de Belgische verliezen tegenover stelt, die volgens hun eigen opgaven alleen al voor het 12de Linieregiment niet minder dan 250 doden en gewonden bedroegen. Dit verschil vindt voornamelijk zijn oorzaak in de aanmerkelijk betere kwaliteit der Hollandse artillerie.

Ondanks dit alles moest de 3de divisie onder generaal Meijer reeds bij het aanbreken van de volgende dag haar bivaks opbreken en langzaam tegen Leuven optrekken, terwijl de beide andere divisies, de 1e onder Van Geen en de 2e onder de Hertog van Saksen-Weimar, een omtrekkende beweging om de stad zouden maken. De voorhoede werd wederom gevormd door de 3 vrijwillige jagerskorpsen, de Leidenaars, de Groningers, die na de dood van Van Valkenburg onder commando van de 1e luitenant A.E. van Kesteren stonden als oudste der 3 bij deze compagnie staande luitenants (in October zou hij worden opgevolgd door majoor der infanterie L.J.P. W. Baron van Boecop), en de Moordhollanders van Rookmaker. Bij deze 3 groepen waren gevoegd 2 bataillons van de 17de afdeling infanterie, de lanciers en de veldbatterij, een tamelijk zware spits dus. Aan de divisie werden voorts nog de kurassiersbrigade en de reservebatterij toegevoegd en ook de Prins-Opperbevelhebber hield zich bij deze strijdmacht op, die klaarblijkelijk de voornaamste stootkracht moest ontwikkelen.

De voorhoede der 1e divisie werd gevormd door het 2e bataillon jagers, een half escadron lanciers, een halve batterij rijdende artillerie en de jagers van Van Dam, een vrijwilligerskorps genoemd naar hun oprichter en commandant majoor Edmond Willem van Dam van Isselt, lid der Tweede Kamer. Ook hij ontzag zijn eigen persoon niet in 't minst, toen omstreeks 4 uur in de morgen deze spits op die der Belgen stuitte, bestaande uit troepen van het 9de linieregiment die zich dapper weerden doch voor de overmacht moesten terugtrekken.

Een militair van bijzonder formaat was een zestigjarige vrijwilliger van het korps jagers van Van Dam: Daniël de Vos Brouwer, 1770-1839, afkomstig uit Deventer, die niet alleen ondanks zijn (met name voor die tijd) vrij hoge leeftijd nog mee ten strijde trok, doch zich

dermate onderscheidde dat hem nog diezelfde maand, nl. op 31 Augustus 1831, onze hoogste militaire onderscheiding, de Militaire Willems-Orde 4e klasse werd verleend.

Dat men voor die dag wederom een zwaar treffen verwachtte, blijkt wel uit een zinsnede uit de order van het te Thienen gevestigde hoofdkwartier: "Men moet het tirailleurvuur en zelfs dat der linie vermijden, en daarentegen den vijand in colonnes en met de bajonet tegengaan."

Ook voor de 3de divisie, die zware dagen achter de rug had en met name de Leidenaars, werd reeds om half 4 die ochtend reveille geblazen en om 5 uur ging men op mars. De Leidenaars wederom voorop, de Prins van Oranje naast hun gelederen. De plotseling opgekomen mist, die nu weer wegtrok, had in de nacht veroorzaakt dat de Belgische generaal Niellon, met een jagers-escorte op verkenning uitgereden, op zijn terugtocht plotseling een escorte van Hollandse lanciers bij zich bleek te hebben, die hunnerzijds ook niet wisten wie ze daar tijdelijk in hun macht hadden. Weldra verscheen evenwel zijn echte escorte weer ten tonele en als gentlemen gingen beide ruiterafdelingen huns weegs.....

Ja, ook dát kwam wel eens voor in die tijd.

Vóór Boutersem, waarvan de omgeving als sleutelpositie der Belgen door hun hoofdmacht was bezet, nl. door de brigades l'Escaille en Clump, liep een beek, de Velpe; vanaf de erachter liggende heuvels, die de plaats beheersten en waarop de Belgen dan ook hun geschut hadden geplaatst, bestreken zij volkomen de lange dorpsstraat waardoor de Hollanders moesten oprukken. Ofschoon de overgang over de Velpe door 4 Belgische stukken werd verdedigd, slaagden de 2 Hollandse onder luitenant Frantzen erin, deze weerstand te breken. De op de hoofdmacht terugtrekkende Belgen werden op de voet gevolgd door de vrijwillige jagers, doch in de dorpsstraat gekomen werd het vuur zó moordend dat deze niet meer voorwaarts kwamen. Ook de kanonnen van luitenant Frantzen waren nu niet meer bij machte, het Belgische geschut op de heuvels tot zwijgen te brengen. Zodra de Prins en zijn staf zich daarvan ter plaatse hadden overtuigd, werden orders gegeven, een omtrekkende beweging uit te voeren zodat door het vermijden van een frontale aanval mensenlevens zouden kunnen worden gespaard. Bij deze verkenning werd het paard van de Prins, Alice geheten, fataal getroffen; zij verloor het linker voorbeen. De Prins besteeg toen het paard van majoor Hoyel, chef van het hoofdkwartier. Ook luitenant Frantzen verloor zijn paard. De Leidse en Noordhollandse jagers zetten hun opmars, na de dorpsstraat te hebben ontruimd, noordelijk van Boutersem voort en de Belgische artilleriestelling kon weldra door onze eigen artillerie onder vuur worden genomen.

De uitschakeling van dit geschut maakte een algemene Hollandse aanval mogelijk. Waar nodig gesteund door artillerie, drong de infanterie over de hele linie op en ook de terugtrekkende achterhoede der Belgen werd door artillerievuur ontwricht. Een krachtige cavalerieaanval moest de verwarring volkomen maken en 2 escadrons lanciers alsmede 2 afdelingen kurassiers die nog ten Oosten van Boutersem in reserve stonden, bestormden dit dorp, dat niet meer onder Belgisch artillerievuur lag. Op de Leuvense straatweg haalde men de terugtrekkende Belgen in, maar nu herstelden zich enige Belgische batterijen onder leiding van een aantal voortreffelijke officieren, zoals de batterijcommandant Lauwerijs bij Lovenjoul, halverwege Leuven, kapitein Ryckholt die eerst op de hoogten achter Boutersem de opdringende Hollanders had tegengehouden maar die nu ook op Leuven moest terugtrekken, en kapitein Rigano met een deel van zijn stukken, terwijl de Belgen nu bovendien ook steun kregen van hun cavalerie. Die der Hollanders werd dan ook tot staan gebracht door haar officieren en het uitblijven van grote verliezen dankte men alleen aan het

feit, dat de bekwaamheid der Belgische artilleristen omgekeerd evenredig was aan hun moed en doodsverachting, en aan het beleid hunner commandanten. Grote verliezen werden wél geleden door de Belgische kanonnières en cavaleristen, door goed gerichte kartetsschoten van de Hollanders, terwijl volgens majoor Von Gagern, chef van de staf der 2e divisie (1795-1848, later generaal, in Nederlandse dienst doch geboren te Weilburg in Duitsland) de Belgische artillerie "bergen te hoog schoot:"

Doch midden in het oprukken der Hollanders op Leuven aan verscheen vanuit die stad een Engelse parlementair, onder witte vlag en met een piket Belgische ruitery bij zich. Lord William Russell, adjudant van de Prins bij Waterloo in 1815, kwam een brief overhandigen van de Britse gezant te Brussel, sir Robert Adair (waaruit dus blijkt dat de Belgische afscheiding inmiddels althans de facto reeds was erkend door het land dat tussen 1795 en 1813 het gastland van onze dynastie en in 1813-1815 onze bondgenoot was geweest), waarin gedreigd werd met een gemeenschappelijke oorlogsverklaring van Frankrijk en Engeland (de voormalige doodsvijanden uit de tijd van Napoleon, derhalve) als de vijandelijkheden niet zouden worden gestaakt. De chef van de generale staf, Baron de Constant Rebecque, wist de Prins ervan te overtuigen dat hiervoor 3 voorwaarden vereist waren, nl. overgave van Leuven, bezetting van dienovereenkomstige stellingen door de Hollandse troepen (zulks om het Nederlandse overwicht duidelijk te formuleren) en het vaststaan van de mogelijkheid voor het Franse leger (dat tot hulpverlening aan de Belgen in aantocht was) om nog diezelfde dag in de strijd in te grijpen.

De strijd om Leuven ontbrandde nu opnieuw, doch door de zeer uiteenlopende bekwaamheid der Belgische officieren werd het minder een geregelde slag dan wel een reeks afzonderlijke gevechten. Bijzonder goed hielden zich het 2e Regiment Jagers te voet en het 1e te paard. Het verlies der Nederlandse batterij van Van der Oudermeulen kon dan ook slechts door het uitstekend beleid van die officier worden voorkomen.

Snel - "voordat er weder een bemoeial verscheen" - bestormde nu De Constant Rebecque de Looberg, dicht vóór Leuven tussen de abdij van Vlierheek en de plaats Corbeck Loo, die als belangrijk verdedigingspunt kon worden beschouwd. Maar vanaf de stadswallen werd nog steeds een zo hevig vuur onderhouden op de naderende Hollanders, met name op de Prins en zijn staf, die door grote pluimen en gouden epauletten van verre herkenbaar waren, dat de Prins op een gegeven moment zei: "Gaat heen, Heeren, gij lokt de kogels naar mij toe." Zelf bleef hij namelijk wél in de voorste linie. Nadat marechaussee's van het hoofdkwartier een aantal scherpschutters uit de huizen vóór de Thienense poort hadden verdreven, verscheen opnieuw een Britse parlementair, nu gezant Adair zelf, en nu werd niet meer gedreigd doch de Prins gevraagd de stad te sparen, die deze desverkiezende zeker had kunnen platschieten. Het was wederom De Constant Rebecque, die de voorwaarden dusdanig formuleerde dat daarmee de smaad van najaar 9830 volkomen werd uitgewist en ons leger volledig als overwinnaar werd erkend. "Wij willen België niet terug, wij willen Europa tonen dat de Hollanders niet buigen voor bruut geweld."

Op de sabeltas van een officier als schrijftafel werd dit document opgesteld, naar het Belgische hoofdkwartier gebracht en enige tijd later, aanvaard en ondertekend door de chef van de generale staf ad interim, brigadegeneraal A.Goblet, teruggebracht. De voorwaarden waren zeer gematigd; zelfs achterlaten van geschut werd niet geëist.

Intussen hadden uitvallen en schijnbewegingen tegen onze troepen vanuit de Brusselse poort de aandacht weten af te leiden van het vertrek van Koning Leopold. De 2e divisie wilde juist

ook in actie komen volgens een door Van Gagern en de Hertog ontworpen plan, toen ook hier de witte vlag verscheen, gevolgd door dezelfde Engelse parlementair als tevoren aan de andere zijde van de stad.

Het schijnt echter niet eenvoudig te zijn geweest, aan Belgische zijde de totstandkoming van de wapenstilstand tot alle niveau's te laten doordringen. De fanatieke kapitein De Eenens meende verdachte bewegingen bij onze troepen te zien en liet een intensief vuur openen. Vanaf de boulevards gaf de Belgische artillerie Afdeling Kurassiers nr. 9, welke nergens op verdacht was, de volle laag. Er vielen doden en gewonden, onder de laatsten de kolonel-commandant De Gallièris en zijn zoon, 1e luitenant-adjutant, die beiden een been verloren. (Een olieverfportret van De Gallièris Sr. bevindt zich in het Legermuseum en werd in kleur gereproduceerd in "Armamentaria" 1968.) Ook verscheidene paarden werden gekwetst. Genoemde De Eenens, het jaar tevoren als 2e luitenant bij het begin van de opstand uit het garnizoen van Namen gedeserteerd, heeft later verklaringen afgelegd ter rechtvaardiging van zijn optreden. Daaruit blijkt dat door het niet tijdig intrekken van een order, deze verdachte bewegingen inderdaad hebben bestaan en wel in de vorm van het bezetten der abdij van Perck door Leidse en Noordhollandse jagers. De Leidse jagers kregen het salvo dan ook uit de eerste hand, maar gelukkig voor hen was het vuur, zoals zo vaak reeds, te hoog gericht en kregen zij de kans, hals over kop dekking te zoeken in een holle weg in de nabijheid. Ook bleek reeds bij de nadere regeling der capitulatie, dat het schieten had plaatsgevonden buiten wil en voorkennis van de binnen Leuven bevelvoerende generaal de Tiecken de Terhove. Deze stond als onkreukbaar bekend en de aangeboden verontschuldigheden werden dan ook geredelijk aanvaard, al mocht dit voor de inmiddels gesneuvelden niet meer baten. De Nederlandse batterijen waren terstond na de aanvang van het incident in stelling gekomen, beantwoordden het vuur met kracht en verloren dan ook zelf in die korte tijd niet minder dan 8 doden, 30 gewonden en 11 paarden. Bij één bataillon jagers sneuvelden 4 man, onder wie de vrijwilliger Gaspar Westerman. Bij de eveneens tot de 3de divisie behorende lanciers werden de luitenant Tilenius Kruijthof en de Tourier Kuypers gedood en verscheidene lanciers en paarden gewond.

Alles keerde nu weer op de bivaks terug; de aanvoer schijnt echter niet steeds goed te zijn verlopen, althans werden de Leidse jagers door hun collega's van Rookmaker nog aan het een en ander geholpen.

Ook aan de andere zijde van de stad, waar de 2e divisie onder Hertog Bernard van Saksen-Weimar lag, waren de bivaks betrokken, toen tussen 3 en 4 plotseling het Ze regiment Belgische jagers de Mechelse poort uitstormde en het vuur op onze rustende troepen opende. Op welke grond, zal wel altijd een raadsel blijven; van enigerlei "verdachte beweging" althans kan hier niet de minste sprake zijn geweest. Daar de Belgische discipline vaak omgekeerd evenredig was aan de door hen betoonde dapperheid, die ook bij dit regiment boven alle lof verheven was, kan de oorzaak van dit nieuwe incident wellicht hier liggen. Hoe 't zij, onze verraste troepen werden teruggedrongen, de Belgen maakten aanstalten de hoogten te bestormen waarop de Hollanders stonden en de Belgische jagers kregen steun van andere korpsen. Onze Koninklijke jagers verrichtten wonderen van dapperheid, van weerszijden werd artillerie in 't vuur gebracht maar de Hollandse was sterker en toen de Hertog een deel van het Regiment Ligte Dragonders nr. 4 onder zijn persoonlijke leiding op de vijand wierp, ontstond een algemene Belgische terugtocht, waarbij de latere schrijver Hendrik Conscience, vermoedelijk door een klap met het plat van een sabel, bij de aanval der dragonders buiten gevecht werd gesteld. Hij verloor het bewustzijn voor korte tijd, maar bleef verder practisch ongedeerd en zodoende werd een later bekend geworden auteur voor de literatuur gespaard.

Sergeant Jacques van de Belgische jagers, standhoudend in de algemene aftocht, onderneemt een persoonlijke bajonetaanval op de Hertog, maar wordt, zwaar gewond, gevangen genomen en, uit respect voor zijn moed, met de meeste onderscheiding behandeld. De Belgische generaal Niellon en de Hertog maakten tenslotte gezamenlijk en wederom niet zonder persoonlijke risico's een einde aan de strijd.

Op 13 Augustus op het middaguur werd Leuven door de 1e brigade bezet. Bij zijn aftocht had Niellon het zware vestinggeschut in het kanaal laten werpen.

Voorop marcheerde het 2e bataillon dat de poorten bezette; daarop volgde de compagnie Leidse jagers. In tweeën gesplitst, trok zij links en rechts langs de stadswal met ieder 2 stukken geschut; aan de andere zijde weer samengekomen, betrok zij bivak bij de poort, De stukken bleven van daar uit op de stad gericht. Later kreeg het korps hier bezoek van de Prins die zijn bijzondere tevredenheid betuigde met het gedrag der Leidse jagers. Ook stelde hij een spoedige terugkeer naar de haardsteden in het vooruitzicht.

De rest van de divisie trok vervolgens met vliegende vaandels en volle muziek de stad in, evenzo in de avond de 2e divisie met de Utrechtse studenten aan het hoofd.

Op 13 Augustus ook werd de terugtocht naar het vaderland aangevangen, niet zonder dat de Prins namens zijn Vader Koning Willem I in een dagorder diens grote tevredenheid met de verrichtingen van de troepen had betuigd, maar ook niet zonder in die dagorder een zin op te nemen die wel een veelbetekenend licht werpt op de politieke achtergronden en de werkelijke reden van die terugtocht, notabene zonder dat de vijandelijke hoofdstad werd bezet en terwijl dezelfde proclamatie er gewag van maakt, dat "onze voorposten op twee uren afstand van Brussel stonden en er geen Belgisch leger meer was om den intogt zijner hoofdstad te beletten":

"Een talrijk leger uit Frankrijk rukt België binnen. Zijne voorposten raken de onze. Wij keren terug tengevolge van eene schikking, die onze Souverein heeft gemaakt met den Koning der Franschen."

Overigens heeft een piket dragonders, als escorte van maarschalk Gérard, de Franse bevelhebber, bij diens bezoek aan de Prinsen binnen Leuven, nog met het plat van de sabel moeten beletten dat grote groepen vrijwilligers van het te Luik gereorganiseerde Belgische Maasleger zich met geweld toegang tot de stad poogden te verschaffen.....

En nog een andermaal moesten de Franse cavaleristen tussenbeide komen, toen zij maarschalk Gérard en de Prinsen buiten de stad vergezelden en een van de bandeloze vrijwilligers de Prins met zijn sabel bedreigde. Overigens sprak ook Gérard zijn bewondering uit voor hetgeen de Prinsen hadden weten te verrichten met een leger, dat toch voor een groot deel uit jonge, ongeoefende en vooral niet in de krijg ervaren soldaten bestond.

De 17de kwam de Leidse compagnie te Hasselt aan, waar zij de 18de een rustdag had. De studenten-jagers Grevelink en Wttewaall hadden hier tijdens een wandeling op de wallen nog een ontmoeting met de Prins van Oranje, die hun wederom toezegde, te zullen ijveren voor een spoedige terugkeer naar huis.

Enige studenten waren voorgedragen voor de Militaire Willems-Orde, zoals de sergeant en latere Minister van Marine Lotsy te weten was gekomen. Ook hijzelf hoorde bij deze uitverkorenen. Korpsgeest en saamhorigheidsgevoel waren echter zo groot dat de voorgedragenen een eerbiedig adres indienden, van de toekenning dezer onderscheiding af te zien, omdat men het als een schijn van onrechtvaardigheid had beschouwd indien slechts enkelen haar hadden gedragen terwijl allen zich gelijkelijk hadden ingespannen tijdens de veldtocht, en het toekennen aan de hele compagnie uiteraard niet in aanmerking kon komen.

Na een mars door het armste gedeelte van Belgisch Limburg, over Houthalen en Helchteren, waartoe men zich tevoren zo ruim mogelijk van proviand had voorzien, waren de Leidse jagers op 21 Augustus weer terug in hun vorig kwartier Eindhoven.

Ook de Groningse en Utrechtse studenten bereikten die dag wederom hun thuisbasis.

Op 29 Augustus werd op de Brabantse hei een wapenschouw gehouden voor de Koning en de Prinsen. Ook de respectievelijke gemalinnen Wilhelmina, Anna Pawlowna en Louise waren aanwezig en Prinses Marianne, de dochter van de Koning. Medio September kregen de studenten verlof, naar hun academiesteden terug te keren. Op 17 September vertrokken ook de Leidenaars derwaarts, na een treffend afscheid van de beminde brigadecommandant Stoecker, aan wie door de studenten een degen werd aangeboden; generaal Meijer kreeg een eresabel.

Zeer uitbundig was de ontvangst van de mannen, door wie de Belgische legers waren verslagen. Overall wapperde de driekleur en waren de huizen versierd; dank- en bidstonden, feestelijke intochten en huldgingen wisselden af met toespraken en illuminaties.

De 22ste Juni 1832 zag het Leidse korps nogmaals bijeen, in de Pieterskerk, waar inmiddels een gedenkteken voor de gesneuvelde jager Beeckman was opgericht. Professor van der Palm hield een gloedvolle herdenkingsrede. Diezelfde morgen was door generaal Snouckaert van Schauburg aan allen het Metalen Kruis uitgereikt, een onderscheiding, gegoten uit 3 bij Hasselt veroverde Belgische kanonnen en ingesteld voor allen die met ere aan de veldtocht hadden deelgenomen. Het voor Beeckman bestemde kruis werd nu aan het monument te zijner nagedachtenis gehecht.

In de late herfst van 1832 dreigde nogmaals gewapende interventie noodzakelijk te worden, toen Frankrijk en Engeland gezamenlijk poogden, Koning Willem I ertoe te dwingen de besluiten der grote mogendheden op de inmiddels tot regeling van de kwestie bijeengeroepen Londense conferentie, die in feite voor hem een smadelijke capitulatie na een zegevierende veldtocht inhielden, te aanvaarden. Engeland, door weerloze koopvaarders op te brengen in Britse havens ("zijn aloude zeeroverstaktiek," zegt Graandijk, na zovele decennia nog steeds duidelijk verbitterd); Frankrijk, door rechtstreeks militair ingrijpen in de vorm van een hevig artilleriebombardement van de Antwerpse citadel, die nog steeds in Nederlandse handen was, door maarschalk Gérard in December 1832.

Reeds had Van Dam verzocht, met zijn jagers derwaarts te worden gezonden: reeds werd ook in het staande leger de roep hoorbaar, tot ontzet van de kameraden te mogen uitrukken en de studentenkorpsen gordden zich eveneens aan, om de nederlaag te wreken waarin de diplomatie de militaire overwinning had doen verkeren, uitgebreid als hun aantal was met velen die in 1830 nog niet tot de universiteit waren toegetroten of die op dat tijdstip nog te jong waren geweest voor de wapenhandel.

Maar de Koning wist, dat een strijd tegen de Belgische én de (overmachtige) Franse troepen ook met het vurigste élan geen enkele kans op succes zou hebben zodat elke druppel bloed bij voorbaat nutteloos verspild was, en maakte van het aanbod geen gebruik.

De nationale trots gedoogde echter niet dat men zonder meer door de knieën zou gaan voor de eisen van de grote mogendheden, die in Nederland algemeen en oprecht werden gevoeld als onbillijk. Nog tot 1839 hield Willem 2 - geheel in overeenstemming met zijn zeer wilskrachtig karakter - het been stijf; toen gaf hij eindelijk toe en op 11 Juni van dat jaar werden ook de vrijwilligerskorpsen, wier onwrikbare trouw en vurige vaderlandsliefde hadden meegeholpen het aanzien van het Koninkrijk naar buiten hoog te houden, ontbonden.

En in 1914 zouden tal van (ditmaal voor Duits oorlogsgeweld gevluchte) Belgen, met name ook uit Antwerpen, een gastvrij onthaal vinden in datzelfde Nederland, dat geen negen decennia tevoren zijn gewapenden - ook vele academici - uitzond ter onderdrukking van Belgische rebellie.

Nog meer zouden beide landen tot elkander geraken in de Tweede Wereldoorlog, toen zij - en met name ook de studenten - eendrachtig samenwerkten in het verzet tegen de Duitse overweldiger.

Diezelfde Pieterskerk waar eens de wapendragenden der Alma Mater waren gehuldigd voor hun krijgsverrichtingen in België en waar het oorlogsbrons de nagedachtenis der gesneuvelden had gehuldigd, zag nu een eerste opvlammen van openbaar studentenverzet tegen de bezetter.

*A.W.M. Schaffer
Sergeant-Majoor der
Koninklijke Luchtmacht*

BRONNEN EN LITERATUUR

P. H. Craandijk:

*"De vrijwillige Jagerscorpsen van 1830-1831"
in het tijdschrift "Eigen Haard", omtrent 1889-1890*

*W.E.A. Wuppermann, geboren 1845, gepensioneerd
als Luitenant-Generaal en oud-Inspecteur der Cavalerie:*

*"De geschiedenis van den Tiendaagschen Veldtocht in
Augustus 1831" (Den Haag, Gebr. van Cleef, 1881)*

A. Duif:

*"Studenten-vrijwilligers", in het soldatenblad
"Pen Gun" omtrent de jaren 1945-1947*

Hermann Müller-Bohn:

*"Die deutschen Befreiungskriege 1806-1815"
Historischer Verlag Paul Kittel, Berlin 1913*

Prentencollectie en bibliotheek van het

Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum "GENERAAL HOEFER", Leiden

A.J. Landaal:

*Pro Patria 1672-1948; van studentenvendel tot studentencommando Leiden, H. E. Stenfert
Kroese's Uitgevers-Maatschappij N. V., 1949.*